כיתות ה'-ו' | תנ"ך | שיעור 2 מתוך 4 | 45 דק' | דברים ו

חמ"ד: לפי תכנית התנ"ך בחמ"ד חומש דברים נלמד בכיתה ו'; בכיתה ה' אפשר ללמד את היחידה כהמשך ליחידת במדבר וכסיום סיפור משה, או כהעשרה. ממלכתי: פרקים נבחרים מספר דברים; יש לבדוק מול תכנית בית הספר לכיתות ה'-ו'.

"שמע ישראל": דברים שנמצאים איתנו כל היום

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יקראו את דברים ו, ד-ט ויזהו בו את הפסוק "שמע ישראל"
- התלמידים יפרטו את המקומות והזמנים שבהם, לפי הפסוקים, "הדברים האלה" צריכים להיות (ו, ו-ט)
- התלמידים יכירו את המצוות שקשורות לפסוקים (מזוזה, תפילין, לימוד והעברה לילדים) ויבינו את הרעיון של זיכרון קבוע

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה מנהיג רוצה להשאיר לאנשים שימשיכו בלעדיו?

השאלה מלווה את ארבעת השיעורים ביחידה. בכל שיעור מוסיפים לה תשובה מתוך הסיפור, ובשיעור 4 כל תלמיד כותב תשובה משלו.

🧪 פתיחה

שאלה: "מה אתם רואים או שומעים כל יום, כמה פעמים ביום, כדי לא לשכוח משהו חשוב?" (תזכורת בטלפון, פתק על המקרר, תמונה ליד המיטה). כותבים על הלוח.

מכאן עוברים לפסוקים שמבקשים שדברים מסוימים יהיו איתנו בבית, בדרך, כשהולכים לישון וכשקמים.

📖 הסבר למורה

הפסוקים פותחים ב"שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, יְהוָה אֶחָד" (דברים ו, ד), ומיד אחר כך "וְאָהַבְתָּ, אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ, וּבְכָל־מְאֹדֶךָ" (ה). אחר כך הם מתארים איך "הדברים האלה" יהיו חלק מהחיים: "עַל־לְבָבֶךָ" (ו), "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ" (ז), "בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ" (ז).

בסוף יש שלושה מקומות פיזיים: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת, עַל־יָדֶךָ" (ח), "וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת, בֵּין עֵינֶיךָ" (ח) ו"וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ" (ט). במסורת היהודית הפסוקים האלה הם חלק מקריאת שמע, ומהם נלמדות מצוות התפילין והמזוזה; בתוך המזוזה ובתוך התפילין כתובים הפסוקים האלה עצמם.

זרמים: בחמ"ד אפשר להרחיב בקריאת שמע ובמצוות המזוזה והתפילין, ולהביא את רש"י על "ושננתם". בממלכתי אפשר להתמקד ברעיון של זיכרון ושל העברה מדור לדור, ובכך ש"שמע ישראל" הוא אחד הפסוקים המוכרים ביותר בתרבות היהודית.

מה כתוב ומה פרשנות: בפסוקים כתוב "וקשרתם לאות על ידך" ו"לטטפת בין עיניך". השאלה מה בדיוק הם "אות" ו"טוטפות" נענית במסורת (תפילין), והמורה יכול להציג אותה כך: "חז"ל לימדו שהכוונה לתפילין".

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

דברים פרק ו, פסוקים ד-ט

(ד) שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, יְהוָה אֶחָד.

(ה) וְאָהַבְתָּ, אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ, וּבְכָל־מְאֹדֶךָ.

(ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם--עַל־לְבָבֶךָ.

(ז) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ, וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ.

(ח) וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת, עַל־יָדֶךָ; וְהָיוּ לְטֹטָפֹת, בֵּין עֵינֶיךָ.

(ט) וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ.

הפסוקים הועתקו ממכון ממרא כלשונם, עם הפיסוק של מכון ממרא; סימני הפרשות ({פ}, {ס}) הושמטו.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ" (דברים ו, ז)

💭 **מפרשים:** רש"י: "לְשׁוֹן חִדּוּד הוּא, שֶׁיִּהְיוּ מְחֻדָּדִים בְּפִיךָ, שֶׁאִם יִשְׁאָלְךָ אָדָם דָּבָר לֹא תְהֵא צָרִיךְ לְגַמְגֵּם בּוֹ אֶלָּא אֲמֹר לוֹ מִיָּד". כלומר, לפי רש"י "ושיננתם" בא מהמילה "שן" ו"חד": הדברים צריכים להיות חדים וברורים בפה, כך שאפשר לענות מיד. זה פירוש של רש"י.

📜 **כתוב:** "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת, עַל־יָדֶךָ" (דברים ו, ח)

💭 **מפרשים:** חז"ל לימדו שהכוונה לתפילין של יד, ו"טוטפות בין עיניך" לתפילין של ראש. זו המסורת; בפסוק עצמו המילה "תפילין" לא מופיעה.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: "תזכורות בחיים שלנו" (5 דקות)
2. קריאה משותפת של ו, ד-ט (בקול, לאט). מי מכיר את הפסוק הראשון? איפה שמעתם אותו? (8 דקות)
3. בזוגות: טבלת "מתי ואיפה" לפי ו, ז-ט, בדף העבודה (12 דקות)

4. מזוזה ותפילין: מראים מזוזה (או תמונה) ומסבירים שבתוכה כתובים הפסוקים האלה. רש"י על "ושננתם" (בחמ"ד) או שיחה על העברה לילדים (בממלכתי) (12 דקות)
5. סיכום וכרטיס יציאה (8 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. באילו זמנים, לפי פסוק ז, צריך לדבר "בם"?
2. על מה, לפי פסוק ט, צריך לכתוב את הדברים?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה, לדעתכם, הפסוקים מזכירים גם את הבית וגם את הדרך, גם שכיבה וגם קימה? (שאלה של פרשנות.)
2. לפי רש"י, מה הפירוש של "ושיננתם"? (זה פירוש.)

הערכה (מה דעתי?)

1. "ושיננתם לבניך": איזה דבר חשוב הייתם רוצים שההורים שלכם ילמדו אתכם, ואתם תלמדו פעם את הילדים שלכם?

🏁 סיכום השיעור

כל תלמיד משלים: "הפסוקים רוצים שהדברים האלה יהיו איתנו ___, ___ ו___". מסכמים: "שמע ישראל" הוא פסוק מוכר מאוד, והפסוקים שאחריו מלמדים איך לזכור דבר חשוב כל היום.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

בכיתה מעורבת או חילונית כדאי להציג את המצוות כמה שהמסורת לימדה, בלי לחייב. בכיתות חמ"ד אפשר לבקש מהתלמידים לבדוק בבית איפה המזוזה ובאיזה צד של הדלת. למתקשים: דף עם תמיכה. למתקדמים: למצוא בפסוקים ה-ו את המילה "לבב" (מופיעה פעמיים) ולחשוב למה הלב חוזר.

📝 בדף העבודה

שמע ישראל: 6 משימות, כולל שאלת אתגר וכרטיס יציאה, ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- דברים ו (מכון ממרא)
- רש"י על דברים ו, ז (ספריא)

מחוון: "שמע ישראל": דברים שנמצאים איתנו כל היום

1. **השלמת פסוקים:** שְׁמַע · אֶחָד · לְבָנֶיךָ · בְּבֵיתֶךָ · בַּדֶּרֶךְ · וּבְקוּמֶךָ. המילה המיותרת: בַּשּׁוּק.
2. זמנים: בשבתך בביתך, בלכתך בדרך, בשכבך, בקומך. מקומות: על ידך (לאות), בין עיניך (לטוטפות), על מזוזות ביתך, בשעריך. (גם "על לבבך" מפסוק ו מתקבל.)
3. "וקשרתם לאות על ידך": תפילין. "וכתבתם על מזזות ביתך": מזוזה. "ושננתם לבניך": לימוד תורה לילדים.
4. תשובה פתוחה: כדי שיהיו איתנו כל הזמן ובכל מקום; כי אלה הרגעים שממלאים את כל היום; כדי שלא יהיו רק "דברים של בית הכנסת". לקבל כל הסבר מנומק.
5. תשובה אישית.
6. ★ **אתגר:** תשובה פתוחה: לדעת "מחודד" זה לדעת בעל פה, להבין ולהסביר מיד בלי לגמגם; למשל לוח הכפל לעומת לחפש אותו בדף. לקבל כל דוגמה מתאימה.